

Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi*

Examining the Values in the “Global Connections” Learning Area in Social Studies Textbooks

Süleyman TEMUR¹

¹Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler
Eğitimi, e-posta:temursuleyman19@gmail.com

Makale Türü/Article Types: Araştırma Makalesi/ Research Article
Makalenin Geliş Tarihi: 18.10.2023 **Yayına Kabul Tarihi:** 12.06.2024

ÖZ

Değerler toplumsal birlik ve beraberliği sağlayan ve toplumsal yaşam pratiklerinde etkin şekilde yer almamızı sağlayan en önemli olgulardan birisidir. Değerlerin öğrencilere kazandırılması noktasında ise amacı etkin vatandaşlar yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersi kilit rol oynamaktadır. Nitekim değişen ve gelişen şartlara bağlı olarak küresel bir vatandaşlık profili oluşturmak ve dünyadaki sorunlara karşı duyarlı olan bireyler yetiştirmek amacıyla Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na (SBDÖP) “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı eklenmiştir. Ders kitapları ise öğretim programı doğrultusunda tasarlanan, öğretmen ve öğrencilere rehberlik eden bir işleve sahiptir. Bu nedenle çalışmanın amacı “Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerin İncelenmesi” olarak belirlenmiştir. Çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Veriler içerik ve betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler ders kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 14 farklı değere yer verildiği tespit edilmiştir. Ayrıca en fazla “duyarlılık”, “barış”, “dostluk”, “saygı”, “dayanışma” ve “yardımseverlik” değerlerine yer verildiği görülmektedir. Sınıf düzeyi bağlamında ise en fazla değer 7. sınıf en az değer ise 5. sınıfta verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu verilerden hareketle bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, Ders Kitabı, Öğrenme Alanı, Küresel Bağlantılar, Değer.

* **Alıntılama:** Temur, S. (2024). Sosyal bilgiler ders kitaplarında “küresel bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 44(2), 1411-1451.

ABSTRACT

Values are one of the most important facts that ensure social unity and solidarity and enable us to take an active part in social life practices. Social studies course, whose aim is to raise active citizens, plays a key role in imparting values to students. As a matter of fact, the "Global Connections" learning area was added to the Social Studies Curriculum (SSCL) in order to create a global citizenship profile depending on changing and developing conditions and to raise individuals who are sensitive to the problems in the world. Textbooks, on the other hand, have a function that is designed in line with the curriculum and guides teachers and students. For this reason, the aim of the study was determined as "Examining the Values in the "Global Connections" Learning Area in Social Studies Textbooks". Document review technique, one of the qualitative data collection methods, was used in the study. Research data were analyzed using content and descriptive analysis techniques. As a result of the research, it was determined that 14 different values were included in the social studies textbooks in the learning area of "Global Connections". In addition, it is seen that "sensitivity", "peace", "friendship", "respect", "solidarity" and "benevolence" are the most common values. In terms of grade level, it was concluded that the highest value was given in the 7th grade and the lowest value was given in the 5th grade. Based on all these data, some suggestions were made.

Keywords: *Social Studies, Textbook, Learning Area, Global Connections, Value.*

GİRİŞ

Eğitim sistemlerinin en önemli işlevlerinden birisi de toplumsal değerleri içselleştirmiş ve eylemlerini bu değerler doğrultusunda inşa eden bireyler yetiştirmektir (Kan, 2010). Bu nedenle bireylerin değerleri içselleştirerek toplumsal yaşam pratiklerinde kullanması beklenir (Özdemir, Yalın ve Sezgin, 2008). Çünkü değerler, toplumsal yaşamda çok sık karşımıza çıkmaktadır (Yalçın ve Güleç, 2022). Nitekim değerler, bireylerin davranışını yönlendiren ve yaşam stillerini belirleyen en önemli faktörlerdendir (Yel ve Aladağ, 2015). İlköğretim programlarının tüm dersler için ortak bir değer kavramı sistemi olmasına karşın etkili vatandaş yetiştirme gayesi doğrultusunda değer aktarımı noktasında en büyük görev sosyal bilgiler dersine düşmektedir (Yaşar ve Çengelci, 2012). Zira sosyal bilgiler dersi, toplumsal yaşamda yer alan birçok norm ve değerleri gerek öğretim programı gerekse de ders kitapları aracılığıyla çeşitli etkinliklerle bireylere kazandırmaktadır (Taş, 2022). Çünkü sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlerden aldığı verilerle toplumsal sorunlara karşı eleştirel ve sorgulayıcı olan etkin bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Öztürk, 2009). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersi gerek demokratik nitelikleri bireylere kazandırmak gerekse de bireylere olumlu değer, tutum ve davranışlar

kazandırılmasında kilit rol oynamaktadır (Ersoy ve Kaya, 2008). Ayrıca Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (SBDÖP) 18 farklı değere (adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik) yer verilmiştir.

Birçok farklı anlamda ifade edilen değer kavramı, toplumsal yaşamda yer edinebilme nedenimiz olarak ifade edilebilir (Güngör, 1998). Değerleri; Bakaç (2013), toplumun varlığını devam ettirmesi için, toplumun çoğunluğu tarafından doğru ve faydalı olarak değerlendirilen ortak inanç, tutum ve fikirlerin tamamı, Sönmez (2014), bireyin toplumsallaşma yoluyla elde ettiği deneyimlerden oluşan inançlar sistemi, Bolat (2016), geçmiş ile bugün arasında köprü niteliğinde bir işleve sahip olduğunu ve geçmişin mirasını bugüne ve geleceğe taşımamıza yardımcı olan inanç, Yel ve Aladağ (2015), insanların tutum ve davranışlarına yön vererek bireylerin yaşam tarzlarını belirleyen olgu, Akto (2016), iyi veya arzu edilir olduğu düşünülen her türlü doğruluk, yükümlülük ve hakikat, Zarrillo (2016), toplumsal yaşamda bireylerin ortaya koyduğu eylemler, dış dünyaya karşı oluşturduğu tutumlar ve toplumsallaşma ile elde ettiği inançların yargılandığı temel ölçütler olarak tanımlamıştır.

Eğitim ve öğretim sürecinde duyuşsal anlamda da çocukların gelişimlerinin sağlanması büyük önem taşımaktadır. Zira insan duyuşsal bir varlıktır ve duyuşsal anlamda güçlü karakteristik özelliklerle varlığını idame ettirmesi değişen dünyaya entegre olmasını kolaylaştırmaktadır. Bu da ancak doğru bir değer aktarımı süreci ile ortaya çıkmaktadır (Kurtdede Fidan, 2013). Aydın ve Akyol Gürlü (2020), değerlerin bireylerin eylemlerine şekil verdiğini ve bireyin toplumsallaşmasına katkı sağladığını ifade etmiştir. Ayrıca değerler toplumsal birlik ve beraberliği sağlayarak toplumun güçlü bir şekilde devamlılığını sağlamasına yardımcı olur (Ceviz, 2021). Dahası, değerler bir toplumu geleceğe taşıyan en önemli araçlardan birisidir. Nitekim değerler aracılığıyla birey, toplumsal yaşam pratiklerinde var olur. Bu bağlamda değerlerden yoksun bir toplum düşünülemez ve toplumlar değerleriyle var olur (Temur, 2023b).

Akbaş (2008)'e göre değerlerin işlevi ve önemi hızla gelişen ve değişen dünyamızda giderek artmaktadır. Zira değerler, insanların nasıl bir yaşam sürmeleri gerektiği noktasında yol gösterici bir işleve sahiptir. Kan (2010) da toplumsal yapı taşlarının korunması ve bu yapının geleceğe emin adımlarla taşınması için değerlerin çok büyük öneme sahip olduğunu ifade etmiştir. Ceviz (2021) ise değerlerin toplumlara göre farklılık gösterdiğini ve her toplumun kendine özgü değer sisteminin olduğunu ifade etmiştir. Nitekim bu değerler aracılığıyla toplumsal norm ve yargılar bir sonraki nesle taşınmaktadır. Zira değerler, toplumların sahip olduğu maddi ve manevi unsurların geçmiş ve gelecek arasında köprü kurmasına yardımcı olmaktadır (Turan, 2019). Dahası, çocuklarımıza değerlerin aktarılması, geleceğimizi sağlam temeller üzerine inşa etme noktasında bir ön koşuldur (İbret, Karatekin ve Avcı, 2015; Temur ve Çakmak, 2023).

Eğitim ve öğretimde sağlıklı ve etkili öğrenmeler gerçekleştirmek için öğretmene ve öğrencilere rehberlik edecek öğretim araçlarına gereksinim vardır (Coşar, 2010). Bu öğretim araçlarından birisi de ders kitaplarıdır. Okullardaki öğrenme ve öğretme süreçlerinde en fazla yararlanılan kaynaklardan birinin ders kitapları olduğu bilinmektedir (Karaca, 2011; Temur, 2023a). Nitekim ders kitapları, içinde barındırdığı metinler, görseller, etkinlikler ve edebi ürünler aracılığıyla birçok değeri aktarmaktadırlar (Kurtde Fidan ve Gedik, 2019). Evrensel değerlerin çeşitli etkinlikler aracılığıyla öğrencilere sunulması ders kitaplarının önemini artıran bir diğer önemli gelişme olarak göze çarpmaktadır (Güzel, Candan ve Ergen, 2014). Dahası, ders kitapları, öğretim programları doğrultusunda öğrencilere kazandırılması beklenen hedef kazanımların öğretilmesinde karşımıza çıkan önemli bir ders materyalidir. Kılıç (2008), ders kitaplarının sorumluluk duygusunu artırdığını ve uluslararası gündemi takip etme noktasında önem arz ettiğini; Ünsal ve Güneş, (2003) hedef kazanımlar doğrultusunda çocukları yönlendirme işlevine sahip olduğunu; Yalın (1996), sınıf içinde yapılacak olan etkinlikler konusunda öğretmene kılavuzluk yaptığını ifade etmişlerdir. Ayrıca ders kitaplarının geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemini korumaktadır. Bunun en önemli göstergesi ise bireysel hıza hizmet etmesi (Tokmak ve Aktaş, 2022), bilgiye ulaşmayı

hızlandırması (Cemaloğlu, 2003) ve konulara evde çalışma olanağı sunmasıdır (Duman ve Çakmak, 2011).

Kan (2009), değişen ve gelişen dünyada bilgi ve teknoloji alanındaki gelişmelerin insanlar arasındaki iletişimin artmasına neden olduğunu ve buna bağlı olarak “küresel vatandaşlık” kavramının literatüre girdiğini belirtmiştir. Esemem (2020) de bireylerin “küresel vatandaşlık” konusunda bilgi, beceri ve tutuma sahip olması için evrensel değerlerin içselleştirilmesinin ön koşul olduğunu ifade etmiştir. Zira günümüzde öğrencilerin sahip olduğu ulusal değerlerin evrensel değerlerle harmanlanmasının öğrencilerin küresel vatandaş niteliği kazanmasında önemli bir rolü vardır (Kılınç, 2015). Bu bağlamda gerek ulusal değerleri gerekse de küreselleşme adına evrensel değerlerin bireylere aktarımı konusunda sosyal bilgiler dersi çok büyük öneme sahiptir. Çünkü sosyal bilgiler dersi, zengin bir tarihsel ve kültürel miras içeriğine sahip olduğundan, değerlerin içselleştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Ayrıca sosyal bilgiler dersinde sosyal bilim disiplinlerinden elde edilen verilerinden yararlanması da değer sistemine zengin bir veri havuzu sunmaktadır (Kan, 2010). Dahası, sosyal bilgiler dersinde etkili ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek adına maddi ve manevi değerlerini içselleştirmiş ve özgürlük, demokrasi, insan hakları gibi evrensel değerlerle harmanlanmış bir eğitim yaklaşımı bireylere verilmektedir (Çalışkan ve Kılcan, 2018). Bu bakımdan sosyal bilgiler dersi değer amacına hizmet etmek için var olan bir derstir.

Dünyada var olan düzen, teknolojik ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak her geçen gün yaklaşmakta ve farklılaşmaktadır. Nitekim bu değişimler ve gelişimler kapsamında toplumlar arasındaki mekân ve zaman sınırları ortadan kalkmış ve küresel boyutta toplumsal ilişkiler artmıştır (Çakır, 2019). Bu durumun ortaya çıkardığı en önemli gösterge farklı coğrafi bölgelerde yaşamını idame ettiren insanların toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel ilişkilerinin artmasıdır. Bu bağlamda ülkeler ve toplumlar arasında artan ilişkiler karşısında toplumsal yaşamın bir parçası olan bireylerin de belirli bir bilince ve farkındalık düzeyine sahip olmaları gerekmektedir (Körükçü, 2015). “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ise bu bilinci çocuklara kazandırma noktasında kilit rol oynamaktadır. Nitekim “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı diğer insanlara karşı duyarlı

ve saygılı olma, farklı kültürel niteliklere sahip toplumları anlama gibi küresel farkındalık kazandırma ile ön yargı ve kalıp yargıları kırma noktasında çok büyük öneme sahiptir (Açıkalın, 2010; Günel ve Pehlivan, 2015). Körükcü (2015) de “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanının diğer dünya milletlerini anlama ve farklı kültürler hakkında bireylerin bilgi sahibi olmalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Körükcü ve Şahingöz (2020), “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanının, bireyin çağdaş dünya algısını pozitif yönde etkileyerek, dünyayı anlama, tanıma ve farklı bakış açıları ile değerlendirme yapmasına olanak sağladığını belirtmiştir.

Alanyazın incelendiğinde; sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan edebi ürünlerin, metinlerin ve görsellerin değerler eğitimi bağlamında incelendiği (Aktan ve Padem, 2013; Akyol, 2015; Çiçekli Koç, Engin ve Genç, 2020; Değirmenci-Toraman ve Memişoğlu, 2022; Tokmak ve Aktaş, 2022), sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerlerin farklı değişkenler aracılığıyla incelendiği (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2018; Kuzucu, 2018), ders kitabının evrensel değerler bakımından incelendiği (Taş, 2022), ders kitabının kök değerler açısından incelendiği (Köksal, Yaylacı-Kılıç, Yel, Erbaş, ve Kılcan, 2022) çalışmalara ulaşılmıştır. Öğrenme alanı kapsamında ise “Kültür ve Miras” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan değerlerin incelendiği (Karasu-Avcı ve Faiz, 2018; Yalçın ve Güleç, 2022) çok az sayıda araştırma bulgusuna rastlanılmıştır. Ancak sosyal bilgiler ders kitaplarında doğrudan “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin incelendiği bir çalışma bulgusuna rastlanılmamıştır. Bu nedenle çalışmanın amacı “sosyal bilgiler ders kitaplarında “küresel bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin incelenmesi” olarak belirlenmiştir.

Toplumda olumlu davranışların artması ve olumsuz davranışların iyi ve olumluya dönüşmesi değerler eğitimiyle mümkün olabilir (Ulusoy ve Arslan, 2014). Bunu gerçekleştirmenin yollarından birisi de ders kitapları ve bu kitaplarda yer alan bilgi, beceri ve değerlerle ilgili konulardır (Değirmenci Toraman ve Memişoğlu, 2022). Bu bağlamda çalışmada, “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına dağılımı nasıldır? Sorusuna cevap aranmıştır.

Araştırma problemine ilişkin belirlenen alt problemler şunlardır:

1) 4. 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin konu başlıklarına göre dağılımı nasıldır?

2) 4. 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin sınıf düzeyine göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. “Nitel yöntemle desenlenmiş çalışmalarda incelemeye konu olan olay veya olgular hakkında gerçekçi, bütünleştirilmiş ve derinlemesine bir veriye ulaşma çabası söz konusudur” (Morgan, 1996, s.8). Çalışmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniğiyle toplanmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması konu hakkında gerekli bilgileri barındıran yazılı materyallerin analizini kapsar” (Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.189). Bu bağlamda doküman incelemesi kapsamında ders kitapları, müfredat, ders planı, öğretmen dosyaları vb. veri kaynağı olarak kullanılabilir (Bogdan ve Biklen, 1992).

Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Çalışmada 4. 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının MEB yayınevi son baskıları (2022-2023) analiz edilmek üzere ele alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan sosyal bilgiler ders kitaplarının künyesi aşağıda verilmiştir:

- Açıkgöz, S. (2022). 5.sınıf ortaokul sosyal bilgiler ders kitabı. E Kare Eğitim Yayıncılık.
- Azer, H. (2022). 6.sınıf ortaokul sosyal bilgiler ders kitabı. Ekoyay Yayıncılık.
- Şahin, E. (2022). 7.sınıf ortaokul sosyal bilgiler ders kitabı. Anadol Yayıncılık.
- Tüysüz, S. (2022). 4.sınıf ilkokul sosyal bilgiler ders kitabı. Tuna Matbaacılık.

Kitaplar 2022-2023 eğitim öğretim yılında öğrenciler tarafından kullanılan ders kitapları arasından seçilmiştir. Bulgular bu kitapların içinde yer alan verilerden oluşmaktadır. Araştırmacının ortaya koyduğu verileri ve yorumları desteklemek ve çalışma yapılarının içeriğinde neler olduğunu göstermek amacıyla veri kaynağı olarak kullanılan ders kitaplarından alıntılara (görsel, metin ve etkinliklere) yer verilmiştir. Doküman incelenirken bazı ölçütler çerçevesinde değerlendirme yapılmıştır. Bu ölçütler

“dokümanlara ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanların anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanmadır” (Foster, 1995; Akt., Yıldırım ve Şimşek, 2021, s.194). Çalışma bazı temel ilkeler kapsamında yürütülmüştür. Bu bağlamda ilk iş çalışmanın veri kaynağını oluşturan ders kitapları orijinallik kontrolü sağlanarak temin edilmiştir. Belirlenen ders kitapları (4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı) ayrıntılı bir şekilde analiz edilerek SBDÖP’de yer alan değerler referans alınarak ünite, konu başlığı ve sınıf düzeyine göre sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma yapılırken öncelikle sosyal bilgiler ders kitabında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerler SDBÖP’de yer alan değerler referans alınarak incelenmiş ve elde edilen veriler tablolarda sunulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri içerik ve betimsel analize tabi tutulmuş ve değerlendirilmiştir. İçerik analizi; nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla doküman, metin ve evrak gibi pek çok farklı materyali belli kurallar dâhilinde (örnekleme, kodlama, kategori vs.) analiz etmeyi amaçlayan nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan bir tekniktir (Metin ve Ünal, 2022). “Betimsel analiz ise genellikle çalışmanın kavramsal yapısının önceden açıkça belirlendiği araştırmalarda kullanılır” (Strauss ve Corbin, 1990, s.118). Bu bağlamda araştırma kapsamında tematik çerçeve daha önceden belli olduğu için ve verileri dikkatli bir şekilde tanımlamak için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Ayrıca ders kitaplarında yer alan değerler incelenirken 4.sınıfta 2, 5.sınıfta 2, 6.sınıfta 3 ve 7.sınıfta 4 olmak üzere toplam 11 değerde tereddüt edilmiş ve tereddüt edilen 11 değerden 9’u sosyal bilgiler alanında uzman bir Doç. Dr.’un görüşü alınarak ve yazar tarafından da görüş birliği sağlanarak çalışmaya dâhil edilmiştir.

Verilerin Geçerliliği ve Güvenirliği

Araştırmanın güvenirliliğini belirlemek amacıyla kaynak olarak kullanılan sosyal bilgiler ders kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerler yazar ve sosyal bilgiler alanında uzman bir Doç. Dr. tarafından incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda görüş birliği ve görüş ayrılığı olan çalışma yapraklarının sayıları belirlenmiştir. Daha sonra araştırmanın güvenirliliği için Miles ve Huberman’ın (1994),

belirttikleri formül ($\Delta = C \div (C + \partial) \times 100$) formülü kullanılmıştır. Formülde, “ Güvenirlik katsayısı Δ , Üzerinde görüş birliği sağlanan konu/terim sayısı C , Üzerinde görüş birliği bulunmayan konu/terim sayısı ∂ , şeklinde ifade edilmektedir.” “İçsel tutarlılığı veren kodlama denetimine göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması” beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994, akt. Baltacı, 2017, s,8). Bu hesaplamada sonuç %96 bulunmuş ve araştırma güvenirligi için kabul edilebilir düzeyde olduğu anlaşılmıştır.

BULGULAR

4. 5. 6. ve 7. sınıf “sosyal bilgiler ders kitaplarında” “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerler ünite, konu başlığı ve sınıf düzeyine göre analiz edilerek aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

4. sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin konu başlıklarına göre dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerin Konu Başlıklarına Göre Dağılımları

Değerler	UZAKTAKİ ARKADAŞLARIM ÜNİTESİ					Toplam	(%)
	KONU BAŞLIKLARI						
	“Ülkeleri Taniyalım”	“Komşularımız”	“Türk Cumhuriyetleri”	“Farklı Kültürler”	“Dünya Farklılıklarla Güzel”		
Duyarlılık	X	X	X	X	X	5	19.23
Saygı	X	X	X	X	X	5	19.23
Barış	X	X	X	X	X	5	19.23
Dostluk	X	X	X	X	X	5	19.23
Dayanışma	-	X	X	-	X	3	11.53
Yardımseverlik	-	X	X	-	-	2	7.69
Bağımsızlık	-	-	X	-	-	1	3.84
Toplam	4	6	7	4	5	26	100

Tablo 1 incelendiğinde; 4.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” yer alan “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında sırasıyla en fazla 5 (%19.23) “duyarlılık”, 5 (%19.23) “saygı”, 5 (%19.23) “barış”, 5 (%19.23) “dostluk”, 3 (%11.53) “dayanışma”, 2 (%7.69) “yardımseverlik” ve 1 (%3.84) “bağımsızlık” olmak üzere toplam 26 değere ulaşılmıştır. Ayrıca “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 7 farklı değer yer aldığı görülmektedir. Konu başlığı olarak incelendiğinde ise en fazla değer 7 “Türk Cumhuriyetleri” başlığında iken en az 4 “Ülkeleri Tanıyalım” ve “Farklı Kültürler” konu başlıklarında gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulguları desteklemek amacıyla 4.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” yer alan yazılı metinler ve görsellerden doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

4.sınıf “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesi “Ülkeleri Tanıyalım” başlığı altında çocukların olimpiyat oyunlarının dünya barışına ve dostluğa sağladığı katkıları fark etmelerini sağlamak adına barış ve dostluk değeri ile ilgili aşağıdaki metin (Şekil 1) verilmiştir.

ÜLKELERİ TANIYALIM.

En fazla gezip görmek istediğiniz ülke neresidir? Bu ülkenin hangi özelliklerini merak ediyorsunuz?

Olimpiyat bayrağının anlamını biliyor musunuz?

Dört yılda bir düzenlenen olimpiyatlar dünyanın en büyük spor organizasyonudur. Olimpiyat bayrağı beyaz zemin üzerine iç içe geçmiş, farklı renklerdeki beş halkadan meydana gelir. Bu halkalar yeryüzündeki beş kıtayı temsil eder. Mavi halka Avrupa'yı, sarı Asya'yı, siyah Afrika'yı, kırmızı Amerika'yı, yeşil ise Avustralya'yı gösterir. Olimpiyatlara bu kıtalardan gelen binlerce oyuncu katılır. Kıtaların her birinde çok sayıda ülke vardır. Finlandiya ve Ürdün bu ülkelerden sadece ikisidir. Ben Sosyal Bilgiler dersinde "Ülkeleri Tanıyalım" konusu işlenirken Finlandiya'nın ve Ürdün'ün önemli özelliklerini araştırdım. Edindiğim bilgileri görsel materyallerle destekleyerek sınıfımızda sundum.

Şekil 1. "Barış ve Dostluk Değeri İle İlgili Metin" (s.174)

4.sınıf "Uzaktaki Arkadaşlarım" ünitesi "Komşularımız" başlığı altında çocukların komşuluk ilişkilerinin önemini kavraması ve farkındalık oluşturmak için aşağıdaki metin ve harita (Şekil 2) verilmiştir.

KOMŞULARIMIZ

Ülkemizin kara sınırı ile komşu olduğu ülkeler hangileridir?

Oturduğunuz evin çevresinde başka evler ve bu evlerde oturan insanlar vardır. O insanlar bizim komşularımızdır (Harita 7.2). Aynı şekilde ülkemizin çevresinde de komşu ülkeler ve bu ülkelerde yaşayan milletler yer alır.

Şekil 2. “Dayanışma ve Yardımseverlik Değeri İle İlgili Metin ve Harita” (s.177)

4.sınıf “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesi “Türk Cumhuriyetleri” başlığı altında bağımsızlık değeri konusunda çocukları bilgilendirmek ve özellikle Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanma noktasına dikkat çekmek amacıyla aşağıdaki metin ve görsel (Şekil 3) verilmiştir.

TÜRK CUMHURİYETLERİ

Türkiye Cumhuriyeti dışında bugün bağımsız olarak varlığını sürdüren başka hangi Türk devletlerini biliyorsunuz?

Günümüzde Türkiye dışında başka ülkelerde de Türk toplulukları vardır. Bunların başında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan Kıbrıs Türkleri gelir. Asya kıtasında yaşayan Azeriler, Kırgızlar, Kazaklar, Özbekler ve Türkmenler de diğer önemli Türk topluluklarıdır. Uzun süre Sovyetler Birliği'nin sınırları içinde yaşamış olan bu topluluklar Sovyetlerin 1991'de dağılması üzerine bağımsızlıklarını kazandı. Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan adlarıyla kendi devletlerini kurdular (Harita 7.4).

Şekil 3. “Bağımsızlık Değeri İle İlgili Metin ve Görsel” (s.182)

4.sınıf “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesi “Türk Cumhuriyetleri” başlığı altında çocukların dünya barışına katkı sağlamak adına, Türkiye'nin dost bir devlet olarak yaptığı uygulamalara örnek teşkil eden aşağıdaki genel ağ haberi (Şekil 4) verilmiştir.

Kırgızistan'da Yuryevka Köyü Temiz İçme Suyuna Kavuştu

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), Kırgızistan'ın kuzeyindeki Yuryevka köyünün temiz içme suyu ihtiyacını karşılayan bir projeyi tamamladı.

Kırgızistan'ın Çüy İlinin Yuryevka köyünde 4500 kişi yaşıyor. Köyde su şebekesinin eskimesi nedeniyle köy halkı temiz içme suyuna erişim sıkıntısı yaşamaktaydı. TİKA tarafından gerçekleştirilen projeye 1400 metre uzunluğundaki su borusu çekilerek kuyular temizlendi. Kuyuların içindeki 10 vana yenilendi. Bir ay içerisinde tamamlanan proje sonucunda köylülerin evlerine içme suyu sağlandı.

Internet Haberi (7)

Şekil 4. “Yardımlaşma, Duyarlılık, Dostluk ve Dayanışma Değeri İle İlgili Genel Ağ Haberi” (s.186)

4.sınıf “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesi “Farklı Kültürler” başlığı altında çocukların turizmin dünya barışına ve dostluğa sağladığı katkıları fark etmelerini sağlamak adına aşağıdaki metin (Şekil 5) sunulmuştur.

FARKLI KÜLTÜRLER

Bir ülke ile ilgili turizm amaçlı tanıtım broşürü hazırlayacak olsaydınız, broşürünüzde o ülkenin hangi alanlardaki özelliklerine yer verirdiniz?

Tarih boyunca insanlar gezip görmek, yeni birilerini tanımak, dinlenmek, eğlenmek gibi amaçlarla seyahatlere çıkmışlardır. Gezmek geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli bir ihtiyaçtır. Bu nedenle insanlar farklı ülkeleri gezerek meraklarını giderip bilgilerini artırmaya çalışırlar. Turizm adı verilen bu faaliyetler genellikle seyahat şirketleri tarafından yürütülür. Bu kuruluşlar insanlara gidecekleri ülkeleri önceden tanıtmak amacıyla görsel ve yazılı iletişim araçlarını kullanırlar. Ülkelerin özelliklerini anlatan genel ağ siteleri kurarlar. Gezi dergileri ve tanıtım broşürleri hazırlayıp insanları gezmeye teşvik ederler. Aşağıda bu broşürlerden alınmış bazı bölümler görüyorsunuz.

Şekil 5. “Saygı, Duyarlılık, Barış ve Dostluk Değeri İle İlgili Metin” (s.188)

4.sınıf “Uzaktaki Arkadaşlarım” ünitesi “Dünya Farklılıklarıyla Güzel” başlığı altında farklı ülkelerde saygı değeri ile ilgili uygulamalara örnekler vererek çocukların farkındalık kazanmalarını sağlamak amacıyla aşağıdaki metin ve görsel (Şekil 6) verilmiştir.

Şekil 6. "Saygı Değeri İle İlgili Metin ve Görsel" (s.195)

4.sınıf "Uzaktaki Arkadaşlarım" ünitesi "Dünya Farklılıklarla Güzel" başlığı altında dünyada var olan farklılıkların birer zenginlik kaynağı olarak görülmesi ve ön yargıların kırılması noktasında çocukları bilgilendirmek amacıyla aşağıdaki metin (Şekil 7) verilmiştir.

Ülkeler arasındaki farklılıklar ayrışma, dayatma ve çatışma nedeni değil birer zenginlik kaynağı ve ilerleme aracı olarak görülmelidir. İnsan kendisinden farklı olana saygılı olursa karşısındaki de ona saygı duyar. Aksi hâlde aynı karşılığı alır ve karşılıklı saygı yerini çatışmaya bırakır. Bu nedenle daha yaşanabilir bir dünya için insanlar birbirlerinin doğuştan gelen farklılıklarına saygılı olmalıdır. Farklılıklara saygı gösterildiği ölçüde insanlar arasındaki düşmanlık duyguları ve ön yargılar ortadan kalkar. Böylece barışın ve sevginin hâkim olduğu, insan onurunu yücelten bir dünya kurulur.

Şekil 7. "Duyarlılık, Saygı, Barış ve Dostluk Değeri İle İlgili Metin" (s.195)

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer sınıf düzeyi 5.sınıftır. 5.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin konu başlıklarına göre dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerin Konu Başlıklarına Göre Dağılımları

Değerler	KÜRESEL İLİŞKİLER AĞI ÜNİTESİ				Toplam	(%)
	.KONU BAŞLIKLARI					
	Uluslararası Ekonomik İlişkiler ve Yaşadığımız İl	Teknoloji Farkı	Dünya Barışı İçin Turizm	Dünyadaki Ortak Mirasımız		
Barış	X	X	X	X	4	21.05
Duyarlılık	X	-	X	X	3	15.78
Saygı	X	-	X	X	3	15.78
Dostluk	-	X	X	X	3	15.78
Estetik	X	-	X	X	3	15.78
Tasarruf	-	X	-	-	1	5.26
Bilimsellik	-	X	-	-	1	5.26
Yardımseverlik	-	-	X	-	1	5.26
Toplam	4	4	6	5	19	100

Tablo 2 incelendiğinde; 5.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” yer alan “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında sırasıyla en fazla 4 (%21.05) “barış”, 3 (%15.78) “duyarlılık”, 3 (%15,78) “saygı”, 3 (%15.78) “dostluk”, 3 (%15.78) “estetik”, 1 (%5.26) “tasarruf”, 1 (%5.26) “bilimsellik” ve 1 (%5.26) “yardımseverlik olmak üzere toplam 19 değere ulaşılmıştır. Ayrıca “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 8 farklı değer yer aldığı görülmektedir. Konu başlığı olarak incelendiğinde ise en fazla değer 6 “Dünya Barışı İçin Turizm” başlığında iken en az 4 “Uluslararası Ekonomik İlişkiler ve Yaşadığımız İl” ve Teknoloji Farkı” konu başlıklarında gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulguları desteklemek amacıyla 5.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” yer alan yazılı metinler ve görsellerden doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

5.sınıf “Küresel İlişkiler Ağı” ünitesi “Uluslararası Ekonomik İlişkiler ve Yaşadığımız İl” başlığı altında çocukları Mardin’in taş işlemeli evlerinin turizm açısından önemi ile ilgili bilgilendirme ve çocuklara estetik değer kazandırma ile turizmin dünya barışına

sağladığı katkılara dikkat çekmek amacıyla aşağıdaki metin ve görsel (Şekil 8) verilmiştir.

Şekil 8. “Estetik ve Barış Değeri İle İlgili Metin ve Görsel” (s.177)

5.sınıf “Küresel İlişkiler Ağı” ünitesi “Teknoloji Farkı” başlığı altında bilimsel ve teknolojik gelişmelerin ticaret ve toplumsal yaşam pratikleri üzerindeki etkileri konusunda çocukların farkındalık kazanması amacıyla aşağıdaki etkinlik (Şekil 9) verilmiştir.

 SIRA SİZDE

Görsel: 7.9, 7.10 ve 7.11’le açıklamaları eşleştiriniz.

 <p>1.</p> <p>7.9</p>	 <p>2.</p> <p>7.10</p>	 <p>3.</p> <p>7.11</p>
<p>☐ e-ticaret: Herhangi bir ürün ya da hizmet için çeşitli ödeme yöntemleriyle bir genel ağ adresi üzerinden ticaret yapmanızı veya sipariş vermenizi sağlayan alışveriş işlemine denir.</p>	<p>☐ e-imza: Kimlik doğrulama amacıyla kullanılan elektronik bir veridir. Elektronik ortamdaki verinin sizin kontrolünüzden geçip geçmediğini veya başkası tarafından bu veride değişiklik yapıp yapılmadığını ortaya koyar.</p>	<p>☐ Borsa: İnsanların döviz veya mal alışverişlerinin, devlet denetimi altında yapıldığı yer.</p>

Şekil 9. “Bilimsellik Değeri İle İlgili Etkinlik” (s.182)

5.sınıf “Küresel İlişkiler Ağı” ünitesi “Dünya Barışı İçin Turizm” başlığı altında turizmin çok işlevli yapısına vurgu yapmak ve dünya barışına sağladığı katkıları ifade etmek için aşağıdaki görsel ve tablo (Şekil 10) verilmiştir.

Turizm, uluslararası ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Şimdi konu ile ilgili tabloyu inceleyelim.

TURİZMİN İKİ BOYUTU

Dünya Barışına Katkısı	Diğer Katkıları
İnsanlar arası iletişim artıyor, güven duygusu gelişiyor.	Ulaşım ağı genişliyor, dünyada ekonomik hareketlilik oluyor.
Milletlerarası kültür bağları kuvvetleniyor.	İşsizlik ve yoksulluk azalıyor.
Milletlerarası sağlam ve kalıcı köprüler kuruluyor.	Doğanın korunmasını sağlıyor.
Farklılıklara saygı duyma imkânı sağlıyor.	Kültür seviyesini artırıyor.
Savaşların önüne geçilme ihtimali doğuyor.	Halkın sahip olduğu ulusal ve kültürel değerlerle övünç duymasını sağlıyor.

Şekil 10. “Yardımseverlik, Saygı, Estetik, Duyarlılık, Barış ve Dostluk Değeri İle İlgili Tablo ve Görsel” (s.185)

5.sınıf “Küresel İlişkiler Ağı” ünitesi “Dünyadaki Ortak Mirasımız” başlığı altında çocuklara ortak miras öğelerinin nasıl sınıflandırıldığını göstermek ve bu ortak miras öğelerinin duyarlılık, estetik ve saygı değeri etrafında şekillenmesi gerektiğini açıklamak için aşağıdaki metin ve görsel (Şekil 11) verilmiştir.

4. Konu Dünyadaki Ortak Mirasımız

Anahtar Sözcükler
Ortak miras ögesi, estetik

Başlarken
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO (Yunesko)), 1946 yılında kurulmuştur. Merkezi Paris'tedir. Amacı, milletlerarası dostluğu eğitim, bilim ve kültür üzerinden gerçekleştirmektir.

Sizce, devletler niçin böyle bir teşkilat kurma ihtiyacı duymuştur?

7.20

Geçmişten kalan ve gelecek kuşaklara aktaracağımız varlıklar, ortak miras ögesi olarak tanımlanıyor. UNESCO, 1978 yılında insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen birçok kültürel ve doğal varlığın yer aldığı bir liste oluşturmaya başladı. Bu varlıkların tanınmasını ve korunma altına alınmasını hedefledi. Dünya Miras Listesi'nde tarihî binalar, arkeolojik alanlar, kentler, ormanlar, dağlar ve çöller var. Liste üç grupta toplanıyor.

Kültürel Miras
Tarihî önemi ve sanatsal değeri olan anıtlar, binalar, kentler ve bunların kalıntıları

Doğal Miras
Dünyamızın geçmişiyle ilgili önemli izler taşıyan coğrafi şekiller, doğal güzellikler

Karma Miras
Hem kültürel hem de doğal mirasın özelliklerine sahip olan varlıklar

UNESCO'nun hazırladığı listeyi inceleyen Ayşe (Görsel: 7.21), listeden seçtiği ortak miras öğeleri hakkında bir araştırma yaptı. Araştırmasının sonucunda kısa bir rapor hazırladı. Şimdi bu çalışmayı inceleyelim.

Şekil 11. “Duyarlılık, Saygı ve Estetik Değeri İle İlgili Metin ve Görsel” (s.188)

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer sınıf düzeyi 6.sınıftır. 6.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin konu başlıklarına göre dağılımı Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerin Konu Başlıklarına Göre Dağılımları

Değerler	ULUSLARARASI İLİŞKİLERİMİZ				Toplam	(%)
	KONU BAŞLIKLARI					
	“Türk Cumhuriyetleri ve Komşu Ülkelerle İlişkiler”	“Ülkemizin Ekonomik İlişkileri”	“Ülkemizin Üstlendiği Uluslararası Roller”	“Popüler Kültür”		
Duyarlılık	X	X	X	X	4	20
Barış	X	X	X	-	3	15
Yardıms severlik	X	X	X	-	3	15
Dostluk	X	X	X	-	3	15
Saygı	X	-	-	X	2	10
Dayanışma	X	X	-	-	2	10
Bağımsızlık	X	-	-	-	1	5
Eşitlik	X	-	-	-	1	5
Bilimsellik	-	-	-	X	1	5
Toplam	8	5	4	3	20	100

Tablo 3 incelendiğinde; 6.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” yer alan “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında sırasıyla en fazla 4 (%20) “duyarlılık”, 3(%15) “barış”, 3 (%15) “yardımseverlik”, 3 (%15) “dostluk”, 2 (%10) “saygı”, 2 (%10) “dayanışma”, 1 (%5) “bağımsızlık”, 1 (%5) “eşitlik” ve 1 (%5) “bilimsellik” olmak üzere toplam 20 değere ulaşılmıştır. Ayrıca “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 9 farklı değer yer aldığı görülmektedir. Konu başlığı olarak incelendiğinde ise en fazla değer 8 “Türk Cumhuriyetleri ve Komşu Ülkelerle İlişkiler” başlığında iken en az 3 “Popüler Kültür” konu başlığında gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulguları desteklemek amacıyla 6.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” yer alan yazılı metinler ve görsellerden doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

6.sınıf “uluslararası İlişkilerimiz” ünitesi “Türk Cumhuriyetleri ve Komşu Ülkelerle İlişkiler” başlığı altında Mustafa Kemal Atatürk’ün milli dış politikasının temel ilkeleri aracılığıyla çocukların bağımsızlık ve barış değeri konusunda farkındalık kazanmalarını sağlamak amacıyla aşağıdaki metin (Şekil 12) verilmiştir.

Millî Dış Politika İlkeleri

Ülkeler arasında kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik yönden çeşitli ilişkiler vardır. Ülkeler birbiriyle olan ilişkilerini, belirledikleri dış politika esaslarına göre yürütürler. Ülkemizin Mustafa Kemal Atatürk’ün önderliğinde belirlediği millî dış politika ilkeleri aşağıda verilmiştir. İnceleyiniz.

Devletlerin eşitliği: Uluslararası ilişkilerde devletler siyasi olarak eşittir.

Karşılıklılık (mütekabiliyet): Uluslararası ilişkilerde karşılıklı güven ve saygı esastır.

Komşu devletlerle barış içinde yaşama: Komşularımızla ve bütün devletlerle iyi geçinmek esastır.

Yurtta barış dünyada barış: Yurtta ve dünyada barış ortamına katkıda bulunmak gereklidir.

Tam bağımsızlık: Millî sınırlar içinde bağımsız yaşamak esastır.

Şekil 12. “Barış ve Bağımsızlık Değeri İle İlgili Metin” (s.242)

6.sınıf “Uluslararası İlişkilerimiz” ünitesi “Ülkemizin Ekonomik İlişkileri” başlığı altında ithalat ve ihracatın yardımlaşma ve dayanışmayı artırma ile dünya barışına ve dostluğa sağladığı katkıları çocuklara göstermek amacıyla aşağıdaki tablo (Şekil 13) verilmiştir.

Türkiye, Dünya'daki birçok ülke ile ekonomik ilişki kurarak ithalat ve ihracat yapmaktadır. Aşağıda verilen tabloları inceleyiniz.

İhracat (Dış Satım)			İthalat (Dış Alım)		
1	Almanya	15.118.910.000 dolar	1	Çin	23.370.620.000 dolar
2	İngiltere	9.603.189.000 dolar	2	Almanya	21.301.869.000 dolar
3	BAE	9.184.157.000 dolar	3	Rusya	19.514.094.000 dolar
4	Irak	9.054.612.000 dolar	4	ABD	11.951.744.000 dolar
5	ABD	8.654.268.000 dolar	5	İtalya	11.304.715.000 dolar
6	İtalya	8.473.471.000 dolar	6	Fransa	8.070.897.000 dolar
7	Fransa	6.584.199.000 dolar	7	İran	7.492.104.000 dolar

TÜİK 2017 yılı en çok ithalat ve ihracat yapılan 20 ülke raporundan düzenlenmiştir.
Genel Ağ'dan düzenlenerek alınmıştır (13.07.2018).

Şekil 13. “Dostluk, Barış, Yardımseverlik ve Dayanışma Değeri İle İlgili Tablo” (s.248)

6.sınıf “Uluslararası İlişkilerimiz” ünitesi “Ülkemizin Üstlendiği Uluslararası Roller” başlığı altında Türkiye'nin dünya barışına ve dostluğa sağladığı katkıları konusunda somut örnekler vermek ve bu bağlamda Türkiye'nin duyarlı, yardımsever ve dost bir ülke olduğunu çocuklara göstermek amacıyla aşağıdaki genel ağ haberi (Şekil 14) verilmiştir.

BASINDAN

Birleşmiş Milletlerden Türkiye'ye övgü dolu sözler

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri Grandi, Türkiye'nin Arakan Müslümanlarına yönelik insani yardımlarına ilişkin, "Türkiye insani yardımlarda küresel olarak cömert bir ülke olma özelliğini sürdürüyor." dedi.

Myanmar'ın Arakan eyaletinde yaşanan karışıklıklardan kaçarak Bangladeş'e sığınan Arakanlı Müslümanların, temel insani ihtiyaçlarının karşılanması için talep edilen 434 milyon dolarlık acil fonun 335 milyon dolarının karşılandığını anımsatan Grandi, "Konferansın sonucundan memnunuz. Daha önce talep ettiğimiz 434 milyon dolarlık fonun yaklaşık 4'te 3'ünü bu konferans yoluyla tedarik etmiş olduk." dedi.

Grandi, Türkiye'nin BM Cenevre Ofisi nezdindeki daimi temsilcisinin "Planlanan projeler ve teslimatlarla Türkiye tarafından (Arakan Müslümanlarına) sağlanan insani yardım miktarı toplamda 50 milyon doları aşacak." ifadesine de değinerek Türkiye'ye övgüde bulundu. Grandi, "Şunu vurgulamak istiyorum ki Türkiye insani yardımlarda küresel olarak cömert bir ülke olma özelliğini sürdürüyor." değerlendirmesinde bulundu.

Genel Ağ'dan düzenlenerek alınmıştır (20.07.2018).

Şekil 14. "Dostluk, Duyarlılık, Yardımlaşma ve Barış Değeri İle İlgili Genel Ağ Haberi" (s.251)

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer sınıf düzeyi 7.sınıftır. 7.sınıf "sosyal bilgiler ders kitabında" "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında yer alan değerlerin konu başlıklarına göre dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabında “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerin Konu Başlıklarına Göre Dağılımları

Değerler	ÜLKELER ARASI KÖPRÜLER				Toplam	(%)
	KONU BAŞLIKLARI					
	“Yurtta Barış, Dünyada Barış”	“Biz de Varız”	“Biz Konuksever Bir Milletiz”	“Dünyayı Biz Kurtaracağız”		
Duyarlılık	X	X	X	X	4	13.33
Barış	X	X	-	X	3	10
Dostluk	X	X	-	X	3	10
Saygı	X	-	X	X	3	10
Dayanışma	X	X	-	X	3	10
Yardıms severlik	X	X	-	X	3	10
Eşitlik	-	X	X	-	2	6.66
Adalet	-	X	-	X	2	6.66
Sorumluluk	X	-	-	X	2	6.66
Tasarruf	-	-	-	X	1	3.33
Bağımsızlık	-	X	-	-	1	3.33
Sevgi	-	-	X	-	1	3.33
Estetik	-	-	X	-	1	3.33
Bilimsellik	-	-	-	X	1	3.33
Toplam	7	8	5	10	30	100

Tablo 4 incelendiğinde; 7.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” yer alan “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında sırasıyla en fazla 4(%13.33) “duyarlılık”, 3 (%10) “barış”, 3 (%10) “dostluk”, 3 (%10) “saygı”, 3 (%10) “dayanışma”, 3 (%10) “yardıms severlik”, 2 (%6.66) “eşitlik”, 2 (%6.66) “adalet”, 2 (%6.66) “sorumluluk”, 1(%3.33) “tasarruf”, 1 (%3.33) “bağımsızlık”, 1 (%3.33) “sevgi”, 1 (%3.33) “estetik” ve 1 (%3.33) “bilimsellik” olmak üzere toplam 30 değere ulaşılmıştır. Ayrıca “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 14 farklı değer yer aldığı görülmektedir. Konu başlığı olarak incelendiğinde ise en fazla değer 8 “Dünyayı Biz Kurtaracağız” başlığında iken en az 3 “Biz Konuksever Bir Milletiz” konu başlığında gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulguları desteklemek amacıyla 7.sınıf “sosyal bilgiler ders kitabında” yer alan yazılı metinler ve görsellerden doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

7.sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi “Yurtta Barış, Dünyada Barış” başlığı altında Türkiye’nin duyarlı ve sorumlu bir devlet olarak dünya barışına sağladığı katkılar

konusunda çocukların farkındalık kazanması amacıyla aşağıdaki genel ağ haberi (Şekil 15) verilmiştir.

Türkiye'den Avrupa Konseyi'ne Büyük Katkı

Türkiye, demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü alanlarında Avrupa'nın en geniş coğrafyasını temsil eden ve kurucu üyeleri arasında yer aldığı Avrupa Konseyi bütçesine en fazla katkıda bulunan ülkeler olan Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve Rusya arasına girmek üzere bu yılın ocak ayında bir girişim başlattı.

Türkiye'nin Avrupa Konseyi bütçesine katkısının artışının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bütçesine olumlu yansımaları olacaktır. Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin Avrupa kıtası ve ötesinde geliştirilmesine ve güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerine daha etkin katkılarda bulunulmasına imkân vereceği vurgulandı.

Genel ağ haberi, 13 Mayıs 2015 (Düzenlenmiştir.)

Görsel 7.11

Şekil 15. “Duyarlılık, Sorumluluk ve Barış Değeri İle İlgili Genel Ağ Haberi” (s.209)

7.sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi “Biz De Varız” başlığı altında Türkiye'nin duyarlı bir devlet olarak dünya barışına sağladığı katkılar konusunda çocukların farkındalık kazanması amacıyla aşağıdaki genel ağ haberine entegre edilen etkinlik (Şekil 16) verilmiştir.

Etkinlik Zamanı

Aşağıdaki haberi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Türkiye D-8 Ülkelerine Örnek Oluyor

Gelişen Sekiz Ülke (D-8) Ekonomik İşbirliği Örgütü Genel Sekreteri, Türkiye'nin tüm sektörlerde gerçekleştirdiği eğitim programlarıyla D-8 üyeleriyle çok farklı alanlardaki uzmanlık ve deneyimlerini paylaştığını örgütün Türkiye'den “öğrenecek çok şeyi olduğunu” ifade etti. “Türkiye'nin dönem başkanı olarak gelecek iki yılda yapacağı katkılar fevkalade önemlidir. Ancak Türkiye'nin D-8'deki rolü yalnızca bununla sınırlı değildir. Türkiye, hâlen D-8'in yıllık bütçesine en fazla katkı sağlayan ülkelerdendir.

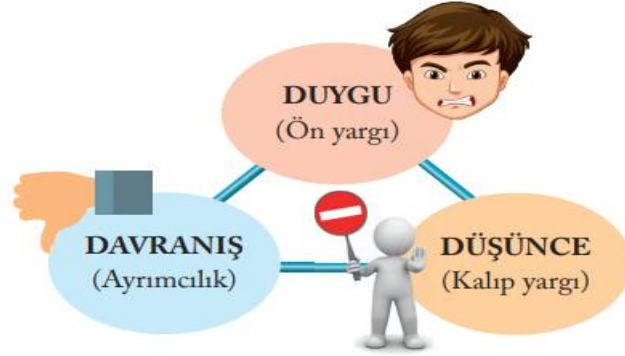
Genel ağ haberi, 22 Ocak 2018 (Düzenlenmiştir.)

1. Örgüt'ün Türkiye'den “öğrenecek çok şeyi olduğu” ifadesinden ne anlıyorsunuz?

2. Türkiye'nin D-8'deki rolü ve kuruluşu katkıları nelerdir?

Şekil 16. “Duyarlılık, Yardımlaşma ve Barış Değeri İle İlgili Etkinlik” (s.211)

7.sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi “Biz Konuksever Bir Milletiz” başlığı altında çocukların diğer bireylere karşı ön yargılı olmalarının önüne geçmek, ayrımcılık konusunda farkındalık yaratmak ve bu davranışların olumsuz olduğunu çocuklara göstermek amacıyla aşağıdaki görsel (Şekil 17) verilmiştir.

Şekil 17. “Duyarlılık, Saygı ve Sevgi Değeri İle İlgili Görsel” (s.214)

7.sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi “Biz Konuksever Bir Milletiz” başlığı altında çocukların ön yargılarını kırmak ve dezavantajlı gruplardan biri olan mültecilere karşı çocukların duyarlı olmalarını sağlamak amacıyla aşağıdaki genel ağ haberi yapmaları (Şekil 18) verilmiştir.

Etkinlik Zamanı

Haberi okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

Mültecilere Karşı Yargılar Sanatla Kırılabilir

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2018 verilerine göre Türkiye'de 3.5 milyon mülteci bulunuyor. Geçici barınma merkezlerinde 210 bin 177, bu merkezlerin dışında ise 3 milyon 331 bin 395 kişi var. 2017 verilerine göre dünyada her gün 44 bin 400 insan yerinden ediliyor. Bu veriler etrafında, göç, mültecilik, birlikte yaşama gibi kavramların tanımı sürekli güncelleniyor. Toplumların bir kısmı yabancıların varlığını şiddetle reddederken bazıları ise eşitlik ilkesini benimsiyor. Toplumlar mültecilere karşı kulaktan dolma bilgilerle edinilmiş kalıp yargı ve ön yargılara dayalı ayrımcı ve dışlayıcı davranışların kırılması gerekiyor.

İstanbul'da bir vakıf, yeni bir araştırmaya imza attı ve “Birlikte Yaşamak: Kültürel Çoğulculuğu Sanat Yoluyla Geliştirmek” adlı 7. raporunu yayımladı. Kanada Trent Üniversitesinden Dr. Feysi B. ile Wilfrid Laurier (Wilfrid Layrır) Üniversitesinden Dr. Kim R. tarafından kaleme alınan rapor, farklı kültürleri barındıran toplumlarda, özellikle mülteci ve göçmenler ile ev sahibi nüfusun bir arada yaşama becerilerinin gelişmesinde kültür ve sanatın rolüne odaklanıyor.

Mülteci ve göçmenlerin ev sahibi toplumlara entegre olmalarında kültür ve sanatın kolaylaştırıcı ve kaynaştırıcı rollerini temel alan raporda Gaziantep'te yer alan bir kültür evi, İstanbul'daki başka bir kültür evi, Suriyeli Kadınlarla Sanat Atölyesi gibi mültecilere alan açan yerlere değinilmiş. Bu örnekler eşliğinde yerel yönetimler, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik genel ve özel önerilerin geliştirildiğini görüyoruz.

Genel ağ haberi, 28 Temmuz 2018 (Düzenlenmiştir.)

Şekil 18. “Estetik, Duyarlılık, Saygı ve Sevgi Değeri İle İlgili Genel Ağ Haberi” (s.216)

7.sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi “Dünyayı Biz Kurtaracağız” başlığı altında dünyayı tehdit eden küresel sorunlar konusunda çocuklarda farkındalık yaratmak, çocukların sorumluluk alarak küresel sorunlara karşı duyarlılık göstermeleri ve çözüm üretmelerini sağlamak amacıyla aşağıdaki metin ve görsel (Şekil 19) verilmiştir.

Şekil 19. “Sorumluluk, Dayanışma, Duyarlılık, Barış, ve Yardımseverlik Değeri İle İlgili Metin ve Görsel” (s.221)

Araştırmada incelemeye konu olan bir diğer değişken “sosyal bilgiler ders kitaplarında” “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin sınıf düzeyine göre dağılımı analiz edilerek Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında “Küresel Bağlantılar” Öğrenme Alanında Yer Alan Değerlerin Sınıf Düzeyine Göre Dağılımları

Değerler	4. sınıf (f)	5. sınıf (f)	6. sınıf (f)	7. sınıf (f)	Toplam	(%)
Duyarlılık	5	3	4	4	16	16.84
Barış	5	4	3	3	15	15.78
Dostluk	5	3	3	3	14	14.73
Saygı	5	3	2	3	13	13.68
Dayanışma	3	-	2	3	9	9.47
Yardıms severlik	2	1	3	3	9	9.47
Estetik	-	3	-	1	4	4.21
Eşitlik	-	-	1	2	3	3.15
Bilimsellik	-	1	1	1	3	3.15
Bağımsızlık	1	-	1	1	3	3.15
Adalet	-	-	-	2	2	2.10
Sorumluluk	-	-	-	2	2	2.10
Tasarruf	-	1	-	1	2	2.10
Sevgi	-	-	-	1	1	1.05
Toplam	26	19	20	30	95	100

Tablo 5 incelendiğinde; “sosyal bilgiler ders kitaplarında” “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin en fazla 30 (%31.57) 7. sınıf en az ise 19 (%18.05) 5. Sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir. Ayrıca “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında en fazla “duyarlılık” 16 (%16.84), en az ise “sevgi” 1 (%1.05) değerine yer verildiği gözlemlenmiştir. Değer çeşitliliği bakımından Tablo 5 incelendiğinde ise; en fazla 7. sınıfta (14 farklı değer) en az ise 4. sınıfta (7 farklı değer) yer aldığı anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Her geçen gün değişen ve gelişen dünyada çocuklarımıza doğru bir değer eğitimi verilmesi önem arz etmektedir. Özellikle toplumsal yaşamda yer edinmek ve sağlıklı ilişkiler kurmak için değerler eğitime ihtiyaç duyulmaktadır (Özensel, 2003). Nitekim değerler eğitiminin amaçlarından birisi çocukların sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlayarak toplumsallaşmasına yardımcı olmaktır. Dahası, tutum ve davranışlarımızı şekillendiren değerler toplumsal yaşamda yer edinmek adına önemli bir işleve sahiptir. Bu nedenle değerler, sorumluluğa teşvik etmede ilk adımdır (Kuş, 2016). Bu bağlamda küreselleşen dünyada etkili ve sorumlu vatandaşlar yetiştirmek adına sosyal

bilgiler dersi ve “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ön plana çıkmaktadır. Çünkü sosyal bilgiler dersi ilköğretim öğrencilerinin sürekli değişen ve gelişen dünyaya uyum sağlamak adına gerekli olan bilgi, beceri, değer ve tutumların geliştirildiği bir derstir (Sever, 2015). Doğanay (2002) ise sosyal bilgileri, demokratik değerlerle donatılmış bireyler yetiştirilmesi ne hizmet eden bir ders olarak ifade etmiştir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin milli, manevi ve evrensel değerleri içselleştiren bireyler yetiştirmeyi amaçladığı söylenebilir. Bu durum değerlerin çocuklara kazandırılmasında sosyal bilgiler dersinin kilit rol oynadığını göstermektedir. Çünkü sosyal bilgiler dersi disiplinlerarası yapısıyla değerler eğitime zenginlik katar. Nitekim etkili vatandaşlar yetiştirmek için doğru bir karakter ve değerler eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuklar demokratik sistemimizin değerlerini öğrenirken aynı zamanda demokratik bir toplumdaki hayatın her açıdan farklılıklarını da öğrenmelidir (Engle & Ochoa, 1988).

Sosyal bilgiler ders kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan değerlerin incelendiği araştırma sonucunda toplam 14 farklı değerinde yer aldığı görülmektedir (Tablo 5). Bu değerler incelendiğinde en fazla “duyarlılık”, “barış”, dostluk”, “saygı”, “dayanışma” ve “yardımseverlik” değerlerine yer verildiği görülmektedir. Bu durum “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (SBDÖP)” “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında yer alan doğrudan verilecek değerleri desteklemektedir. Nitekim SBDÖP’de “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında doğrudan verilecek değerler 4. sınıfta “duyarlılık ve saygı”, 5. sınıfta “duyarlılık”, 6. sınıfta “duyarlılık” ve 7. sınıfta “barış ve saygı” (MEB, 2018) olduğu görülmektedir. Bu durum sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretim programına hizmet edecek şekilde tasarlandığını göstermektedir. Literatürde farklı değişkenlerin incelendiği ancak aynı amaca hizmet eden ve benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2018; Kazucu, 2018; Değirmenci-Toraman ve Memişoğlu, 2022; Taş, 2022; Tokmak ve Aktaş, 2022) mevcuttur. Ayrıca SBDÖP’de “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı, şu şekilde tanımlanmaktadır: “Gelişen dünyanın gündemini takip eden, karşılaştığı sorunlara çözüm üretebilen etkin ve sorumlu Türk vatandaşları yetiştirmek amaçlanmaktadır” (MEB, 2018, s.12). “Duyarlılık”, “barış”, dostluk”, “saygı”, “dayanışma” ve “yardımseverlik”

değerleri ise bu amaca hizmet etmektedir. Bu durum çalışma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Araştırma kapsamında ortaya koyulan bir başka sonuç ise 4.sınıfta “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında toplam 26 değer yer aldığıdır (Tablo 1). Ayrıca 7 farklı değer türüne yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. En fazla yer alan değerlerin “duyarlılık”, “barış,” dostluk” ve “saygı” olduğu görülmektedir. Çelikkaya ve Kürümoğlu (2018), Kazucu (2018), Köksal vd., (2022) ve Taş (2022) 4.sınıf sosyal bilgiler ders kitabını evrensel değerler ve kök değerler bakımından incelediği araştırmalarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında en fazla “duyarlılık”, “saygı” ve “dostluk” değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Çiçekli-Koç, Engin ve Genç, (2020), ders kitabındaki metinleri değerler açısından incelediği çalışmasında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında en fazla “duyarlılık” ve “yardımseverlik” değerine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Tüm bu çalışmalar araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Araştırma kapsamında ortaya koyulan bir başka sonuç ise 5.sınıfta “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında toplam 19 değer yer aldığıdır (Tablo 2). Ayrıca 8 farklı değer türüne yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. En fazla yer alan değerlerin sırasıyla “barış”, “duyarlılık”, “dostluk” ve “saygı” olduğu görülmektedir. Köksal vd., (2022) de sosyal bilgiler ders kitaplarını evrensel değerler bakımından incelediği çalışmasında 5.sınıfta “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında en fazla “saygı” ve “sevgi” kök değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Değirmenci-Toraman ve Memişoğlu (2022) ise sosyal bilgiler ders kitaplarını edebi ürünler ve görselleri değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında 5.sınıf düzeyinde en fazla “duyarlılık” değerine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Tokmak ve Aktaş (2022), “değerler eğitimi üzerine 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan görselleri incelediği” çalışmasında en fazla “sorumluluk”, “duyarlılık”, “yardımseverlik” ve “saygı” değerine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Esemen (2020), “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarını evrensel değerler” bakımından incelediği çalışmasında 5.sınıfta “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında evrensel değerlerden biri olan “barış” değerine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Çelikkaya ve Kürümoğlu (2018) da çalışmasında 4. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında

“Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında en fazla “duyarlılık” değerine ilişkin içeriklere yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Her ne kadar farklı değişkenler incelense de bu sonuçların çalışma bulgularıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Araştırma kapsamında ortaya koyulan bir başka sonuç ise 6.sınıfta “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında toplam 20 değer yer aldığıdır (Tablo 3). Ayrıca 9 farklı değer türüne yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. En fazla yer alan değerlerin “duyarlılık”, “barış,” dostluk” ve “yardımseverlik” olduğu görülmektedir. Köksal vd., (2022) de sosyal bilgiler ders kitaplarını evrensel değerler bakımından incelediği çalışmasında 6.sınıfta “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında en fazla “yardımseverlik” ve “dostluk” kök değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Değirmenci-Toraman ve Memişoğlu (2022) ise sosyal bilgiler ders kitaplarını edebi ürünler ve görselleri değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında 6.sınıf düzeyinde en fazla “duyarlılık”, “barış”, “dayanışma” ve “yardımseverlik” değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Tüm bu çalışmalar araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Araştırma kapsamında ortaya koyulan bir başka sonuç ise 7.sınıfta “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında toplam 30 değer yer aldığıdır (Tablo 4). Ayrıca 14 farklı değer türüne yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. En fazla yer alan değerlerin sırasıyla “duyarlılık”, “barış,” dostluk”, “saygı”, ”dayanışma” ve “yardımseverlik” olduğu görülmektedir. Köksal vd., (2022) de sosyal bilgiler ders kitaplarını evrensel değerler bakımından incelediği çalışmasında 7.sınıfta “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında en fazla “yardımseverlik”, “dostluk”, “saygı” ve “sorumluluk” kök değerlerine yer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Değirmenci-Toraman ve Memişoğlu (2022) ise sosyal bilgiler ders kitaplarını edebi ürünler ve görselleri değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında 7.sınıf düzeyinde “edebi ürünlerde” en fazla “duyarlılık” ve “sorumluluk” değerine yer verildiğini “görsellerde” ise en fazla “dayanışma” ve “barış” değerine yer verildiğini ifade etmiştir. Tüm bu çalışmalar araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Araştırma kapsamında ortaya koyulan bir diğer sonuç ise sosyal bilgiler ders kitaplarında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında toplam 95 değere yer verildiğidir (Tablo 5). Ayrıca en fazla değer yer aldığı sınıf düzeyi 7.sınıf en az yer aldığı sınıf düzeyi ise

5.sınıftır. Köksal vd., (2022) de sosyal bilgiler ders kitaplarını evrensel değerler bakımından incelediği çalışmasında “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında en fazla kök değerini 7.sınıf en az kök değerini ise 5.sınıf düzeyinde yer aldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durum çalışma bulguları ile benzerlik gösterirken Değirmenci-Toraman ve Memişoğlu'nun (2022), çalışmasında edebi ürünler ve görsellerde yer alan değerlerin en fazla 6.sınıf düzeyinde yer aldığı sonucuna ulaşması çalışma bulgularıyla farklılık göstermektedir.

Bu bilgiler ışığında "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanının, küreselleşen dünyada barışı sağlamak adına devletler arasında dayanışma ve yardımlaşma sağlayarak birlik ve beraberlik ortamı oluşturmak ile dezavantajlı gruplardan birisi olan sığınmacılar konusunda farkındalık yaratmak gibi konular üzerine inşa edildiği görülmektedir. Nitekim olimpiyatlar gibi spor faaliyetlerinin ve turizm gibi kültürel faaliyetlerin kültürel benzerlik ve farklılıklara karşı duyarlı ve saygılı olunması adına ders kitaplarında buna yer verilmesi önem arz etmektedir. Ayrıca diğer toplumlara karşı ön yargı ve kalıp yargılardan sıyrılarak empatik bir bakış açısı geliştirmek “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanına yüklenen bir misyondur (Körükçü & Şahingöz, 2020). Özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün milli dış politikasının en önemli ilkelerinden birisi olan barış değeri ve bu amaçla yapılan uygulamalar, kültürel farklılıklar noktasında zengin olan ve birçok mülteci ve sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkemiz adına kritik öneme sahip olduğunu söyleyebiliriz. Ders kitabında da bu duruma örnek teşkil eden birçok metnin verilmesi (Şekil 17-18-19) dünya barışına katkı sağlama adına önemlidir. Bu bağlamda kapsayıcı eğitimin başarıya ulaşması adına dünyada meydana gelen sorunlara karşı duyarlı olunmasında ve bu sorunların eleştirel bir yaklaşımla çözülmesinde “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı önem arz etmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki sosyal bilgiler dersi ise hayatın her alanında veya herhangi bir konuda yeni fikirler ve farklı bakış açıları sunar. Dahası, öğrencilerin, çeşitliliğin ayırım ve yabancılaşma yoluyla nasıl çatışmaya yol açabileceğini anlamalarını sağlar. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ise bu tür çatışmalardan nasıl kaçınılması ve bunların nasıl çözülmesi gerektiği konusunda öğrencilere yardımcı olmaktadır. SBDÖP’de de “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında

doğrudan verilecek değerlerden birisinin “duyarlılık”, becerilerden birisinin de “önyargı ve kalıp yargıları fark etme” ve “empati” olması bu açıklamaları desteklemektedir (MEB, 2018).

Öneriler

- 1) Bu çalışma “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile sınırlıdır. “Sosyal bilgiler ders kitaplarında” yer alan diğer öğrenme alanlarında yer alan değerlerin incelendiği başka çalışmalar da yapılabilir.
- 2) Ders kitabında yer alan metinlerin daha çok etkinlikler aracılığıyla verilmesi önerilmektedir. Nitekim etkinlik temelli bir yaklaşımın somut ve kalıcı öğrenmelere hizmet ettiği bilinmektedir. Özellikle çalışma yapraklarına entegre edilmiş etkinlikler yaparak yaşayarak öğrenme sağlayacağından değerlerin içselleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Açıkalm, M. (2010). Influence of global education on the Turkish social studies curriculum. *The Social Studies*, 101(6), 254-259.
<https://doi.org/10.1080/00377991003774887>
- Akbaş, O. (2008). Değerler eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Aktan, O. ve Padem, S. (2013). İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Asya Öğretim Dergisi*, 1(2), 44-55. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aji/issue/1536/18819>
- Akto, A. (2016). *Değer algısı*. Ankara: İlim Dallarının Düşünce Temellerini Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Akyol, Y. (2015). Ortaokul 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kullanılan okuma metinlerinde yer alan değerler. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(5), 194-207. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inesj/issue/40015/475758>
- Aydın, M. Z. & Akyol, Güler, Ş. (2020). *Okulda değerler eğitimi yöntemler, etkinlikler, kaynaklar* (6. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bakaç, E. (2013). Toplumsal değerlere yönelik algı ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 303-309.
- Baltacı, A. (2017). Nitel veri analizinde Miles-Huberman modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 1-15.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aeusbed/issue/30008/290583>
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1992). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. London: Allyn and Bacon.
- Cemaloğlu, N. (2003). *Öğretimde ders kitaplarının yeri ve önemi*. Hayta, N., Şahin, M., Cemaloğlu, N., Karabağ, G., Oğuzoğlu, D. T. & Köksal, H.(Kom.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* (1. Basım, s. 1-32) içinde. Ankara: Nobel.
- Ceviz, N. B. (2021). *2018 sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansıma düzeyinin incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Coşar, N. (2010). *İlköğretim 6. sınıf matematik ders kitabındaki problemlerin analizi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Çakır, A. (2019). *Ortaokul 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde yer alan "küresel bağlantılar" öğrenme alanının öğretiminde görsel materyallerden yararlanmanın öğrenci başarısı üzerine etkisi (İstanbul ili Esenler ilçe örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çalışkan, H., & Kılcan, B. (2018). *Sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.

- Çelikkaya, T., & Kürümlüoğlu, M. (2018). Yeni sosyal bilgiler programında 4. ve 5. sınıfta kazandırılması hedeflenen değerlere ilişkin kazanımların içeriğe yansımaları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 16(36), 7-38.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/41920/432040>
- Çiçekli Koç, G., Engin, G., & Genç, S. Z. (2020). “Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan metinlerin değerler açısından incelenmesi.” *Uluslararası Eğitimde Yenilikçi Yaklaşımlar Dergisi*, 4(4), 185-194.
<https://doi.org/10.29329/ijjape.2020.318.4>
- Değirmenci Toraman, K., & Memişoğlu, H. (2022). Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki edebi ürün ve görsellerin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 8(2), 198-217.
<https://doi.org/10.24289/ijsser.1081371>
- Doğanay, A. (2002). *Sosyal bilgiler öğretimi*. C. Öztürk ve D. Dilek (Eds.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* (s. 15-46) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Duman, T., & Çakmak, M. (2011). *Ders kitabının nitelikleri*. Küçükahmet, L.(Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* (3. Basım, s. 17-32) içinde. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Engle, S. H., & Ochoa, A. S. (1988). *Education for democratic citizenship: Decision making in the social studies*. London: Teachers College Press.
- Ersoy, A. F., & Kaya, E. (2008). Sınıf öğretmenlerine göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersi öğretim programına (2004) ilişkin yaklaşımları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 285– 300. <https://hdl.handle.net/11421/355>
- Esemen, A. (2020). 2018 Sosyal bilgiler öğretim kazanımlarında evrensel değerler. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 4(2), 89-109.
<https://doi.org/10.32960/uead.743762>
- Forster, N. (1995). The analysis of company documentation. In C. Cassell & G. Symon (Eds.), *Qualitative methods in organizational research: A practical guide*. New York: Sage.
- Günel, E., & Pehlivan, A. (2015). Küresel eğitim çerçevesinde vatandaşlık ve demokrasi eğitimi ders kitabı ve öğretim programı. *Journal of Social Studies Education Research*, 6(1), 123-171.
- Güzel-Candan, D., & Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/usaksosbil/issue/21639/232578>
- İbret, B. Ü., Karatekin, K., & Avcı, E. (2015). Sosyal bilgiler dersinde coğrafya öğretiminin değerler eğitimi açısından önemi. *Milli Eğitim* (207), 5-23.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(26), 25-30.
- Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim* (187), 138-145.

- Karaca, F. (2011). İlköğretim öğretmenleri derslerinde ne tür öğretim araç ve gereçleri kullanmaktadırlar. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 131-148.
- Karasu-Avcı, E., & Faiz, M. (2018). 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları “etkin vatandaşlık” öğrenme alanında yer alan becerilerin ve değerlerin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 2(1), 1-21. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbyy/issue/38224/428604>
- Kılıç, D. (2008). *Ders kitabının öğretimdeki yeri*. Demirel, Ö & Kiroğlu, K.(Eds.), *Konu alanı ders kitabı incelemesi* (2. Basım, s.37-53) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılınç, F. (2015). *Okul öncesi ve ilkokul döneminde değerler eğitimi*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- Köksal, K., Yaylacı Kılıç, Z., Yel, Ü., Erbaş, S., & Kılcan, B. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarının kök değerler açısından incelenmesi. *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 74-87. <https://doi.org/10.48174/buaad.52.1>
- Körükçü, M., & Şahingöz, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin küresel bağlantılar öğrenme alanına yönelik tutumlarının incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi Özel Sayı*, 66-85. <https://doi.org/10.33692/avrasyad.831611>
- Körükçü, M. (2015). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğretmen adaylarının, ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programı küresel bağlantılar öğrenme alanına yönelik tutumlarının incelenmesi: Çeşitli değişkenler açısından* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi: nitel bir araştırma. *International Journal of Social Science*, 6(3), 361-388.
- Kurtdede-Fidan, N., & Gedik, H. (2019). İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabında yer alan değerler. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1), 251-272. <http://dx.doi.org/10.23863/kalem.2019.127>
- Kuş, Z. (2016). *Demokratik vatandaşlık*. B. Tay ve S. B. Beşir (Eds.), *Sosyal bilgiler eğitimi: ilkeler ve uygulamalar* (s. 196-208) içinde. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kuzucu, C. (2018). *İlkokul 4. sınıf insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ile sosyal bilgiler ders kitaplarının temel insani değerler açısından karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer HalisDemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- MEB. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. TTKB. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Metin, O., & Ünal, Ş. (2022). İçerik analizi tekniği: İletişim bilimlerinde ve sosyolojide doktora tezlerinde kullanımı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 273-294.

- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). New York: Sage.
- Morgan, D. L. (1996). *Focus groups as qualitative research* (16. Baskı). New York: Sage publications. [Morgan.pdf](#) (Erişim Tarihi: 12.10.2023)
- Özdemir, S., Yalın, H. İ., & Sezgin, F. (2008). Eğitim bilimine giriş. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Öztürk, C. (2009). *Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış*. Öztürk, C.(Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (s.1-31) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods* (3rd Ed.). New York: Sage.
- Sever, R. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimine giriş*. *Sosyal bilgiler öğretimi* (s. 1-24) içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Taş, H. (2022). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının evrensel değerler açısından incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (62), 455-475. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.1054065>
- Temur, S. (2023a). Sosyal bilgiler ders kitaplarında çalışma yapılarının kullanımı. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 15-47. <https://doi.org/10.38015/sbyy.1260777>
- Temur, S.(2023b). Examples of activities that can be used for value transfer in a primary school 4th grade social studies course. In Demircioğlu, A.(Ed.), *Global perspectives on value education in primary school* (pp.316-345). ABD: IGI Global. DOI: 10.4018/978-1-6684-9295-6.ch019
- Temur, S., & Çakmak, M. (2023). Ortaokul öğrencilerinin özgürlük kavramına ilişkin algılarının sinektik tekniğiyle incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 39-59. <https://doi.org/10.53506/egitim.1226780>
- Tokmak, A., & Aktaş, V. (2022). Değerler eğitimi üzerine ders kitabı görsellerinin incelenmesi: Sosyal bilgiler dersi 5. sınıf örneği. *Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi (IJOTEM)*, 5(2), 70-90. <https://doi.org/10.53046/ijotem.1167595>
- Turan, S. (2019). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Sosyal Bilgilerde Yenilikçi Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 166-190.
- Ulusoy, K., & Arslan, A. (2014). *Farklı yönleriyle değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ünsal, Y., & Güneş, B. (2003). İlköğretim 6. sınıf fen bilgisi ders kitabının fizik konuları yönünden incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 115-130. <https://dergipark.org.tr/pub/gefad/issue/6761/90951>

- Yalçın, A., & Güleç, S. (2022). "Sosyal bilgiler ders kitapları kültür ve miras öğrenme alanında yer alan değerlerin incelenmesi." *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(3), 741-762. <https://doi.org/10.19171/uefad.1181147>
- Yalın, H. İ. (1996). *Ders kitaplarının değerlendirilmesi*. Sözel bildiri, 6. Milli Eğitim Sempozyumu, Kütahya.
- Yaşar, Ş., & Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yel, S., & Aladağ, S. (2015). Sosyal bilgilerde değerlerin öğretimi. İçinde M. Safran (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi* (ss. 119-150). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Ankara: Seçkin.
- Zarrillo, J. J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi ilkeler ve uygulamalar*. (B. Tay, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.

SUMMARY

Introduction

One of the most important functions of education systems is to raise individuals who internalize social values and build their actions in line with these values (Kan, 2010). Therefore, individuals are expected to internalize values and use them in social life practices (Özdemir, Yalın, & Sezgin, 2008). Because values are frequently encountered in social life (Yalçın & Güleç, 2022). As a matter of fact, values are among the most important factors that guide the behavior of individuals and determine their life styles (Yel & Aladağ, 2015). Although elementary education programs have a common value concept system for all courses, the biggest task falls to the social studies course at the point of value transfer in line with the aim of raising effective citizens (Yaşar & Çengelci, 2012). In order to realize healthy and effective learning in education and training, teaching tools are needed to guide teachers and students (Coşar, 2010). One of these teaching tools is textbooks. It is known that textbooks are one of the most utilized resources in learning and teaching processes in schools (Karaca, 2011; Temur, 2023a). As a matter of fact, textbooks convey many values through the texts, visuals, activities and literary products they contain (Kurtdele-Fidan & Gedik, 2019). In the face of increasing relations between countries and societies, individuals who are part of social life should also have a certain level of consciousness and awareness (Körükçü, 2015). The "Global Connections" learning domain plays a key role in helping children gain this awareness. As a matter of fact, the "Global Connections" learning area is of great importance in gaining global awareness such as being sensitive and respectful towards other people, understanding societies with different cultural qualities, and breaking prejudices and stereotypes (Açıklan, 2010; Günel & Pehlivan, 2015). In this context, how are the values in the learning domain of "Global Connections" distributed in social studies textbooks? An answer to the question was sought.

Method

Qualitative research model was used in the study. The research data were collected through document analysis technique, one of the qualitative research methods. For this purpose, the latest editions (2022-2023) of the 4th, 5th, 6th and 7th grade social studies textbooks of the MoNE publishing house were taken into consideration for analysis. Data were analyzed using content and descriptive analysis techniques

Discussion and Conclusion

As a result of the research, it was seen that a total of 95 values were included in the "Global Connections" learning domain in social studies textbooks. The grade level with the most values is 7th grade and the grade level with the least values is 5th grade.

As a result of the research examining the values in the "Global Connections" learning domain in social studies textbooks, a total of 14 different values were found. When these values are analyzed, it is seen that "sensitivity", "peace", "friendship", "respect", "solidarity" and "benevolence" are the most common values. This situation supports the values to be given directly in the "Global Connections" learning area of the Social Studies Curriculum (SSCL). As a matter of fact, the values to be given directly in the "Global Connections" learning area in the SCCP are "sensitivity and

respect" in 4th grade, "sensitivity" in 5th grade, "sensitivity" in 6th grade, "sensitivity" in 6th grade, and "peace and respect" in 7th grade (MEB, 2018). This shows that social studies textbooks are designed to serve the curriculum.

Another result obtained as a result of the research is that there are 26 values in 4th grade, 19 values in 5th grade, 20 values in 6th grade and 30 values in 7th grade in the learning area of "Global Connections" in the textbooks. In addition, it was concluded that 7 different types of values were included in 4th grade, 8 different types in 5th grade, 9 different types in 6th grade and 14 different types in 7th grade.

ORCID

Süleyman TEMUR <https://orcid.org/0000-0002-5203-6553>

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde sadece tek bir araştırmacı yer almıştır.

Destek ve Teřekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar atışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.

